

специфічна соціальна ситуація, індивідуальна психологічна позиція особистості, розвивається як суб'єкта виховання.

Література:

1. Алексеєнко Т. Ф., Жданович Ю. М., Малиношевський Р. В. Соціально-педагогічна підтримка дітей та учнівської молоді : монографія за заг. ред. Т. Ф. Алексеєнко. К. : ТОВ «Задруга», 2017. 168 с.
2. Соціологія : підручник Н. П. Осипова, В. Д. Воднік, Г. П. Клімова та ін. К : Юрінком Інтер, 2003. 360 с.
3. Бочарова В. Г. Соціальна педагогіка: діалог науки та практики. *Педагогіка*, № 9. 2003. С. 3-9.
4. Соціальне виховання. Принципи соціального виховання. Особистісний, віковий, гендерний, диференційний, індивідуальний підходи у соціальному вихованні. URL: // <http://psi-help.com>.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-228-9-34>

SOCIAL AND PEDAGOGICAL ACTIVITIES WITH INTERNALLY DISPLACED PERSONS – CHILDREN AND YOUTH IN THE TERRITORIAL COMMUNITY: FEATURES AND CHALLENGES

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМИ ОСОБАМИ – ДІТЬМИ ТА МОЛОДІЮ У ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

Komarinska Z. M.

*Candidate of Historical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
Social Security and Personnel Management
Lviv Ivan Franko National University
Lviv, Ukraine*

Комаринська З. М.

*кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри соціального
забезпечення та управління персоналом
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Діяльність соціального педагога у громаді – напрямок у соціально-педагогічній діяльності не новий. Однак, у зв'язку із проведенням адміністративно-територіальної реформи в Україні (з 2015 р.), зміст якої полягає у наданні більших повноважень органам місцевого самоврядування, зростає і роль соціального педагога в об'єднаній територіальній громаді (ОТГ), а його функції виходять за межі ustalених й загальноприйнятих для фаху.

Назагал, говорячи про роботу в громаді, розуміємо її як діяльність з виразною метою, що визначена спільно, із залученням якомога більшої кількості її членів до участі у житті громади. Ще донедавна роль соціального педагога обмежувалася навчально-освітніми закладами. В ході проведення згадуваної реформи, зі створенням ОТГ, відбулося переосмислення ролі соціального педагога, надання йому ширших повноважень через можливість поєднання формальних та неформальних видів організації соціально-педагогічної діяльності. Відтак, розширюється спектр діяльності соціального педагога: клієнтом його є не одна особа чи невелика група, а жителі ОТГ чи представники громади, об'єднані у групи за інтересами [4, с. 256].

Великим, і можна твердити, світоглядним викликом сучасного періоду функціонування Української держави є повномасштабна війна РФ проти України, яку розв'язано 24 лютого 2022 р. Перед Україною постало багато нових проблем, які потребували негайного вирішення. Однією з них стало переміщення великої кількості населення в межах держави, яке покидало райони, де відбувався наступ військ агресора, велися активні бойові дії чи тривала окупація. Основними категоріями внутрішньо переміщених осіб (ВПО) стали жінки, діти, люди похилого віку. Часто вони їхали не кудись конкретно, знаючи наперед маршрут свого пересування, а просто втікали від усіх жахів війни. Це цілком нова категорія вразливих осіб, які потребують різнопланової соціальної допомоги. Серед них особливої опіки потребують діти, бо саме вони є найбільш чутливими до травматичних та стресових чинників, оскільки саме ці чинники можуть серйозно вплинути на дитину у період її розвитку, становлення особистості, скорегувати міжособистісні відносини, самооцінку, врешті, вплинути на зміну світогляду [6, с. 102].

Прибуваючи у різний спосіб (евакуаційними поїздами, приватним транспортом тощо) на відносно безпечні території, ВПО отримували від місцевих громад, релігійних установ, волонтерських організацій та просто небайдужих людей усе необхідне: місце проживання, харчування, одяг. Так минали перші дні та тижні. Люди оговтувались, поступово звикали жити у нових умовах. Станом на червень 2022 року, за даними Міжнародної організації міграції, кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні перевищила 8 млн осіб, і на жаль, ця цифра матиме тенденцію до зростання. Найбільше виїжджали з Харківської області, м. Києва, Київської, Донецької, Луганської областей. Приймали ВПО найбільше Дніпропетровська, Київська, Львівська, Вінницька, Полтавська області [3]. Однак варто зауважити, що майже по всій території України живуть та навчаються діти з окупованих територій. Для них це нетипові, незвичні умови проживання. І тут якраз важлива

місяч саме соціальних педагогів у громаді: сприяти їх соціальній адаптації та підтримці у процесі соціалізації дітей, пристосуванні до нових умов їхнього життя [5, с. 8].

Для якісного життя людям, які опинилися в обставинах, пов'язаних із внутрішнім переміщенням, після забезпечення базових потреб, необхідна соціально-педагогічна та соціально-психологічна допомога, задоволення соціальних потреб переселенців у духовно-культурній сфері. Слід зазначити, що чимало ініціатив у напрямку реабілітації та інтеграції вимушених переселенців-дітей та молоді було здійснено у період 2014-2018 рр., коли відбулася анексія Криму, а за тим й збройна агресія РФ на сході України [1]. Тому можна свідчити, що певні напрацювання та досвід у цій сфері уже є.

Саме соціально-педагогічна діяльність у громаді можлива завдяки спільним зусиллям фахівців різних галузей соціальної роботи, а найперше – соціальних працівників й соціальних педагогів, які володіють різними технологіями вирішення соціальних проблем зазначеної категорії осіб. Зокрема, соціальні педагоги у своїй діяльності здійснюють диференціацію ВПО-дітей для визначення методики та підбору технологій подальшої роботи з ними. Тут визначальним є характер перенесених особою втрат. Отримавши необхідну інформацію, можна спланувати майбутню роботу: хтось потребуватиме першочергової психологічної адаптації, соціально-педагогічної координації, а хтось – інформування, консультування тощо. Слід пам'ятати, що хоч і проблеми у ВПО є спільними, все ж роботу з ними не можна узагальнювати, бо попри важливі питання, які потребують вирішення, діти можуть мати і власні невіршені проблеми, пов'язані з місцем їх попереднього проживання, оточення тощо. Варто зауважити, що соціальне середовище, в якому зростає дитина, має визначальний вплив на виховання особистості. Яким воно було у ВПО-дітей? Питання, швидше, риторичне. Тому завдання сьогодення – створити таке патріотичне середовище, яке б не залежало від місця проживання. Куди б не потрапили діти, молодь із окупованих територій України, через різнопланову соціально-педагогічну роботу з ними їх скрізь має супроводжувати розуміння єдиної України, спільної боротьби за її незалежність, висока національна свідомість соціальних педагогів. І тут соціальні педагоги мають тісно співпрацювати із вчителями середніх загальноосвітніх навчальних закладів, керівниками гуртків, спортивних секцій тощо. Соціальні педагоги повинні надавати позитивні приклади дій громадянського суспільства для забезпечення незалежності України, зміцнення її обороноздатності та економічного відродження.[5, с. 6]

Як свідчить досвід, діти швидше і краще адаптуються до нових умов, це і є великою перевагою у соціально-педагогічній роботі з ними. Діти і молодь – активні, ініціативні, зазвичай добре йдуть на контакт із ровесниками з громади, де перебувають. Через ігрову, розвиваючу (участь у творчих студіях, спортивних секціях) діяльність, залучення до суспільно корисної роботи у громаді (як от, плетення маскувальних сіток), літні денні табори, краєзнавчі походи, молоде покоління відчуває себе частиною громади, потрібними їй, швидше проходить процес реабілітації та інтеграції. Тут завданням соціальних педагогів є скоординувати дії певних фахівців та організацій у цьому напрямку, здійснювати пошук певних підходящих програм, що розраховані на цю категорію дітей та молоді, із наступним залученням до участі у них.

Наразі невідомо, як довго триватиме війна, однак з впевненістю можемо констатувати, що діти з категорії ВПО мають на відносно безпечних територіях свого перебування отримати весь спектр послуг навчального, виховного, розвиваючого, спортивно-культурного характеру. Це має реалізовуватися через плекання патріотичних почуттів, любові до власного краю, Української держави. Власне, саме соціально-педагогічна діяльність покликана створити чіткі ціннісні орієнтири для молодого покоління, і тут не обійтися без взаємодії соціальних педагогів із громадськими організаціями, волонтерським рухом, релігійними установами та, зокрема, територіальними громадами, які їх акумулюють на своїй території та спрямовують у їх діяльності. Діти, як і сім'ї вимушених переселенців загалом, не повинні відчувати себе покинутими напризволяще. Їхній потенціал та енергія необхідні будуть для повоєнної відбудови нашого спільного дому – держави Україна, а соціальні працівники та соціальні педагоги виконуватимуть як посередницьку функцію налагодження зв'язків із різноманітними соціальними службами, так і сприятимуть активізації потенціалу можливостей особистості, організують соціально-терапевтичну допомогу, соціально-реабілітаційну роботу і потурбуються про психологічний комфорт вимушених переселенців [2, с. 69].

Література:

1. Баханов О. Ю. Соціально-педагогічна підтримка дітей та молоді вимушених переселенців у досвіді діяльності неурядової організації. *Вісник НТУУ «КПІ» . Політологія. Соціологія. Право*. 2019. Вип. 3 (43). С. 20-26.
2. Григоренко І. О., Савельєва Н. М. Соціально-педагогічна робота з внутрішньо переміщеними особами у сучасних умовах: навч. посібн

для студ. і магістр. спец. «Соц. робота» і «Соц. педагогіка». Полтава: ПНТУ, 2017. 100 с.

3. Кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні перевищила 8 млн людей: звідки і куди їхали найбільше. URL: [http:// minre.gov.ua](http://minre.gov.ua) (дата звернення: 23.07.2022)

4. Комаринська З. М. Особливості роботи соціального педагога в об'єднаній територіальній громаді *Актуальні проблеми, пріоритетні напрямки та стратегії розвитку України: тези доповідей III Міжнародної науково-практичної онлайн-конференції*, м Київ, 13 жовтня 2021 р. К.: ІГТА, 2021. С. 254-258

5. Співак В. Роль соціальних педагогів у патріотичному вихованні дітей та молоді. URL: <https://op.ua/ru/pedclass/naukova-stattya/rol-socialnih-pedagogiv-u-patriotichnomu-vihovanni-ditey-ta-molodi> (дата звернення: 23.07.2022)

6. Сьомкіна І. С. Соціально-педагогічна робота з сім'ями вимушених переселенців: стан та перспективи. *Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна»*. 2015. № 11. С. 102-105.